

Martos Gábor

A látható, a láthatatlan és a nehezen látható

„Ne mondd soha a mondhatatlant,
mondd a nehezen mondhatót”
(Nemes Nagy Ágnes)

„– Látja-e azt a felhőt? Majdnem olyan, mint egy teve.
– Isten engem, valóságos teve alakú.
– Nekem úgy tetszik, menyéthez hasonlít.
– A háta olyan, mint a menyétnek.
– Vagy inkább cethalforma?
– Nagyon hasonló a cethalhoz.”

Ez az értelem-dús párbeszéd a dán királyfi és Polonius udvari főkamrás között zajlik Shakespeare Hamlet című drámájában (harmadik felvonás második jelent; Arany János fordítása; róla majd még később). A két beszélgetőből az egyik látszólag saját (tettetett) szellemi állapotát, a másik minden szempontból lojális mivoltát igyekszik kifejezésre juttatni a mondatokkal.

Csakhogy a rövidke dialógust egy csekély – ha úgy tetszik, egy felhőbe is bármilyen alakot belelátni képes hamleti – fantáziával akár máshogyan is tekinthetjük. Vajon nem tudnánk-e a fenti párbeszédet egy kortárs galériában, egy modern, nonfiguratív kép előtt álló két ember között elképzelni? Egyikük legyen tanult művész, talán esztéta, aki pontosan tudja, hogy hol mit „kell” látnia; a másik legyen egyszerű néző, akinek nehéz értelmeznie a képet, amin színfoltokon, azokból összeálló, de valójában semmi általa ismertre nem hasonlító alakzatokon kívül bizony, mi tagadás, számára kézzel foghatót, szemmel felfoghatót nem lát. Ha így nézzük, Shakespeare sorai vajon nem arra (is) adnak-e szemléletes példát, hogy hogyan is működik a hétköznapiokban a (tudós) műkritika és a (naiv) közönség viszonya? Hamlet nem pontosan úgy ruház-e fel konkrét fogalmi megnevezésekkel valóságos formákká transzponálva valami megfoghatatlan, ha úgy tetszik, absztrakt, elvont alakzatot, mint ahogyan egy-egy (jó vagy rossz) műkritikus „magyarázza el” a nézőnek, hogy ugyan mit is kell belelátnia egy képen az általa valójában értelmezhetetlen formákba, Polonius pedig nem úgy fogad-e el boldogan minden

egyedül nem boldoguló néző fogad hálásan minden kívülről jövő „segítség” egy számára értelmezhetetlen dolog értelmezéséhez?

Pedig ha az ilyen hálás nézők tudnák, hogy ezek az általuk csodált okos „értelmezések” bizony legtöbbször csak éppen olyanok, hogy hol tevének, hol menyétnek, hol pedig cethalnak mondják ugyanazt a (felhő)formát... Csak éppen sajnos nagyon ritkán adatik meg, hogy amikor egy-egy ilyen „bölc” hozzáértő arról beszél, vagy ír, hogy „itt a szerző azt gondolta”, akkor az a szerző maga is ténylegesen ott álljon, és odavághassa, amint Arany János tette egy kritika-szélre odafirkantva, hogy: „Gondolta a fene!”...

Kecskés András, az itt látható képek alkotója most itt áll mellettem: ha bármit mondanék, hogy (szerintem) mi van ezeken a képeken, minden egyes szavamra nyugodtan rávághatná, hogy „az van a fenét”! Úgyhogy ennek én, engedelmükkel, nem tenném ki magamat... Pedig vannak itt éppen festett felhők is: hát miből állna azt mondani rájuk, hogy az egyik „majdnem olyan, mint egy teve”, a másik „úgy tetszik, menyéthez hasonlít”, a harmadik „inkább cethalforma”, aztán aki hisz nekem, hát az lássa bele éppen azt az adott állatot a képbe. De nem mondom. Inkább azt mondom: ki-ki lássa bele itt mindegyik képbe azt, amit ő maga, és csakis ő maga vél benne látni, felfedezni! Az apró gömbszerűségekben szőlőt vagy labdát, léggömböt vagy női mellet, a Betemetett-sorozat alakzataiban piramist vagy utcakövet, a zöld színfoltokban háromszögvonalzót vagy tavaszi mezőt; bármelyik képben bármit, ami szerinte ott van. Egyszerűen azt, ami látható a képen, és bátran azt is, ami nem látható. És, elárulom, ha valaki így tesz, akkor fogja éppen a lehető legpontosabban megérteni Kecskés András képeit. Merthogy maga a művész vallotta egy ízben azt a munkásságáról: „A láthatót és a nem-láthatót festem – egyszerre”.

Hogy Kecskés András hogyan festi a láthatót – azt látjuk. Hogy hogyan festi (meg) a láthatatlant – az legyen az ő művészi problémája. De hogy mi is meglássuk a képeiben a látható mellett a láthatatlant is – az a mi feladatunk. Szép és izgalmas feladat, még ha nem is könnyű. Sokkal nehezebb, mint Poloniusnak meglátni az alaktalan felhőben a mások által a szeme elé idézett formákat; sőt, tulajdonképpen majdnem olyan nehéz, mint Hamletnek megfejteni a lenni, vagy nem lenni kérdését.

*Elhangzott Kecskés András kiállításának finisszázsán
a Scheffer Galériában, 2010. május 6-án*